

Působení canisterapie na děti s PAS se zaměřením na jejich sociální chování a dovednosti

Viktorie Mašková, Barbora Škrdová, Miroslava Verešová

Teoretický background

1. Canisterapie

- Termín canisterapie – canis (pes) a terapie (léčba)=> terapie prostřednictvím psa
- Pozitivní působení psa na zdraví člověka (psychická, fyzická i sociální pohoda)
- Cílem canisterapie: aktivizace nemocného nebo zdravotně postiženého, zlepšení jeho fyzického a psychického stavu a snížení množství užívaných léků
- Canisterapie rozvíjí neverbální komunikaci, zlepšuje možnosti empatie, odbourává strach, agresivitu, rozvíjí jemnou a hrubou motoriku, koordinaci pohybu.

2. Poruchy autistického spektra (PAS)

- Jinak také pervazivní vývojové poruchy – jedny z nejzávažnějších poruch psychického vývoje => postižení proniká do všech oblastí dětského psychického vývoje.
- Základní diagnostická triáda – komplexní narušení v oblastech:
 - *Sociální interakce* (narušení základních sociálně stimulačních projevů apod.)
 - *Komunikace* (rozvoj řečového projevu bývá opožděný, formálnost vyjadřování apod.)
 - *Symbolické myšlení*
- Sklon ke stereotypnímu a ritualistickému chování.
- Příznaky je možné pozorovat již kolem 12. – 18. měsíce života dítěte.

3. Definice sociálních dovedností

- Dle Gillernové a Bidlové (2005) jsou sociální dovednosti definovány jako na cíl zaměřené a vzájemně propojené sociální reakce, které je možno se naučit a které jsou pod kontrolou jedince.

Výzkumná otázka

Na základě 40 výzkumů jsme se rozhodly specifikovat naši výzkumnou otázku:

Přispívá canisterapie k rozvoji sociálních dovedností a sociálního chování u dětí s PAS?

Přehled studií

Hallyburton, A., & Hinton, J. (2017). Canine-assisted therapies in autism: A systematic review of published studies relevant to recreational therapy. *Therapeutic Recreation Journal, 51(2)*, 127.

- Systematické review – přehled studií (v průběhu 10 let) zkoumající efektivitu canisterapie u dětí s PAS
- **Metoda:** Celkem vybráno 10 studií dle kritérií PRISMA Guidlines (metaanalýza nebyla možná – různé výzkumné designy)
- **Výsledky:** Studie indikují zlepšení motoriky, verbalizace, sociálního chování, přátelství, obecně sociálního engagementu a dovedností; zvýšení autonomie, pocitu bezpečí, povědomí o PAS ve společnosti a délky aktivní účasti v konverzaci; snížení úzkosti, stresu a repetitivního chování
- **Limita:** Studie pouze v anglickém jazyce, jen 1 studie využila alternativní intervenci, aby vyloučila placebo efekt

Davis, T., Scalzo, R., Butler, E., Stauffer, M., Farah, Y., Perez, S., . . . Coviello, L. (2015). Animal Assisted Interventions for Children with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities, 50(3)*, 316-329.

- 20 studií: účelem přehledu shrnout účinky AAT na PAS.
- **Vzorek:** 330 participantů, kteří podstoupili AAT, velikost vzorku se pohybovala od 1 do 64 účastníků, 3-16 let, 242 mužů (73%), 62 žen (19%), 8% pohlaví nevedeno
- **Výsledky:** 90% studií klasifikováno jako nedostatečné, žádné studie nebyly klasifikovány jako průkazné. Důkazy podporující AAT jako terapeutickou metodu jsou slabé.
- **Limity:** nedostatek studií s nežádoucím efektem, nedostatek experimentálního designu, časté používání metod vytvořených výzkumníky, metodologické nedostatky, nedostatečné vysvětlení postupů, potenciální riziko zranění dítěte i zvířete, nejasná definice AAT

Ávila-Álvarez, A., Alonso-Bidegain, M., De-Rosende-Celeiro, I., Vizcaíno-Cela, M., Larrañeta-Alcalde, L., & Torres-Tobío, G. (2020). Improving social participation of children with autism spectrum disorder: Pilot testing of an early animal-assisted intervention in Spain. *Health & social care in the community, 28(4)*, 1220–1229. doi: 10.1111/hsc.12955

- dopad užití terapeutických psů na komunikační a sociální dovednosti u dětí s PAS
- v průměru 9 setkání týdně po dobu 20 minut

- **Vzorek:** 19 dětí s potvrzenou nebo pravděpodobnou PAS, průměrný věk 46,2 měsíce
- **Metoda:** kvaziexperimentální longitudinální výzkum (duben–listopad 2016)
- **Nástroje měření:** Communication and Interaction Skills (ACIS), Animal-assisted Therapy Flow Sheet (AATFS) – vyhodnocení na základě pozorování
- **Výsledky:**
 - Statisticky významné změny byly nalezeny ve skóre ACIS mezi počátečním a konečným hodnocením: medián celkového skóre se zvýšil o sedm bodů, z 24 na 31 bodů ($p < 0,001$) => zlepšení komunikačních a interakčních dovedností.
 - U AATFS zaznamenáno statisticky významné zlepšení u šesti položek, přičemž velikost efektu se pohybovala od středního [$ES(r) = 0.39$] po vysoký [$ES(r) = 0.52$] (např. sledovat psa, dotknout se ho, mluvit se psem).
- **Limity:** krátká intervence, absence kontrolní skupiny, nepravidelnostní výběr vzorku, chybí post-intervenční sledování, u některých dětí pouze pravděpodobná PAS, malý vzorek

Fung, S., & Leung, A. S. (2014). Pilot Study Investigating the Role of Therapy Dogs in Facilitating Social Interaction among Children with Autism. Journal of Contemporary Psychotherapy, 44(4), 253–262. doi:10.1007/s10879-014-9274-z

- Čínská studie
- 20 individuálních sezení, 1 sezení 20 minut, první 3 sezení - pretest, 14 sezení - intervence, poslední 3 sezení - posttest
- **Cíl:** určit, zda by strukturovaná AAPT (animal-assisted play therapy) mohla zlepšit sociální interakci dětí s autismem – sledovalo se verbální a neverbální sociální chování
- **Metoda získu dat:** pozorování (pro účely výzkumu byt vyvinut kódovací systém, docházelo k záznamu četností) - v rámci prvních 3 sezení pozorování -> 14 intervenčních sezení -> poslední 3 sezení opět pozorování
- **Vzorek:** 10 dětí s diagnózou PAS ve věku od 7 – 10 let
- Experimentální (využití terapeutického psa) a kontrolní skupina (využití panenky)
- **Výsledky:** v rámci experimentální skupiny došlo ke zvýšení verbálního sociálního chování ($p=0,43$) - užit byl Wilcoxonův párový test, avšak velikost tohoto nárůstu nebyla významně větší než ve srovnávací skupině, ke změnám v rámci neverbálního sociálního chování nedošlo
- **Limity:** malý vzorek, ve kterém převažuje mužské pohlaví

Sams, M. J., Fortney, E. V., & Willenbring, S. (2006). Occupational therapy incorporating animals for children with autism: A pilot investigation. *American Journal of Occupational Therapy*, 60(3), 268-274.

- Pilotní studie sledující v rámci ergoterapie užívání jazyka a sociální interakci u dětí s PAS za přítomnosti zvířete a bez
- Délka trvání je 15 týdnů, 1x týdně klasická ergoterapie, 1x týdně ergoterapie se zvířetem
- **Vzorek:** 22 dětí (7-13 let)
- Experimentální a kontrolní skupina
- **Výsledky:** experimentální skupina byla signifikantně lepší v užívání jazyka ($p < 0.05$) a sociální interakci ($p < 0.01$)
- **Limita:** Různá zvířata, ne pouze pes; terapeut věděl účel studie (possibility of bias); možná se děti více snažily komunikovat s přítomnou osobou, neboť věděly, že se tímto dostanou snadněji ke zvířeti

Becker, J. L., Rogers, E. C., & Burrows, B. (2017). Animal-assisted social skills training for children with autism spectrum disorders. *Anthrozoös*, 30(2), 307-326.

- Trénink sociálních dovedností a jeho efektivita za přítomnosti psa a bez
- **Vzorek:** 31 dětí (8-14 let)
- Experimentální a kontrolní skupina vedena terapeutky
- Docházení po dobu 12 týdnů na SST (Social Skills Training), a to 1x týdně na 1 hodinu
- **Metoda zisku dat:** dotazníky před a po ukončení tréninku: CARS-2, CDI-2, RMET, SLDT, SRS-2
- **Výsledky:**
 - Experimentální skupina měla méně depresivních symptomů, lepší konceptualizaci myšlenek, menší deficit v sociálních dovednostech, méně časté repetitivní chování, častější navazování kontaktu a interakce, ...
 - Nenašel se signifikantní rozdíl mezi skupinami, co se týče užívání jazyka
- **Limita:** malý vzorek, krátká délka trvání, je složitější měřit např. motivaci či emoce u dětí s PAS

Hlavní limity studií:

- Nejednotnost počtu canisterapeutických setkání
- Malé vzorky
- Nenáhodný výběr vzorku z populace
- Chybí podrobný popis průběhu canisterapie
- Možný vliv dalších proměnných (působení učitelek v MŠ, působení rodičů, vliv samotné canisterapeutky,...)
- U většiny studií chybí postintervenční sledování
- Výzkumníci mnohdy vymysleli měřicí metody pouze pro účely daného výzkumu, ve většině případů nebyly blíže popsány
- Studie se lišily v délce trvání intervencí

Osobní zkušenost

- Pro zajímavost jsme se na tuto problematiku tázaly učitelek v MŠ, ve které se nachází speciální třída určená přímo dětem s PAS a kde pravidelně probíhá canisterapie. Tázaly jsme se také přímo canisterapeutky. Jedna z nás průběh individuální canisterapie s dětmi s PAS pozorovala.
- Učitelky hodnotí canisterapii jako velmi prospěšnou. Pozorují rozvoj především v oblasti verbální komunikace (děti opakovaly slova, která se v rámci canisterapie zmiňovala atd.).
- Canisterapeutka nehodnotí canisterapii u dětí s PAS jako příliš prospěšnou (užitečnost canisterapie vnímá spíše při spolupráci s jinou populací osob, především se seniory a osobami s mentálním postižením).
- Canisterapeutka tvrdila, že u dětí s PAS dochází pouze občas k rozvoji sociálních dovedností. Smysl canisterapie u dětí s PAS vidí především v tom, že jsou děti stimulovány dalším způsobem a mají možnost zažít přímý kontakt se psem.

Odpověď na výzkumnou otázku

Většina námi nalezených studií hodnotí canisterapii jako potenciálně účinný nástroj k rozvoji sociálních dovedností a sociálního chování u dětí s PAS. Nicméně je obtížné srovnávat výsledky studií kvůli rozdílnosti v metodách a odlišných koncepcích, rozmanitosti vzorků i heterogenitě nástrojů. V této oblasti je třeba další výzkumné činnosti, neboť se zde jeví využití canisterapie pro rozvoj sociálních dovedností a sociálního chování jako potenciálně přínosné.

Zdroje

- Ávila-Álvarez, A., Alonso-Bidegain, M., De-Rosende-Celeiro, I., Vizcaíno-Cela, M., Larrañeta-Alcalde, L., & Torres-Tobío, G. (2020). Improving social participation of children with autism spectrum disorder: Pilot testing of an early animal-assisted intervention in Spain. *Health & social care in the community*, 28(4), 1220–1229. doi: 10.1111/hsc.12955.
- Becker, J. L., Rogers, E. C., & Burrows, B. (2017). Animal-assisted social skills training for children with autism spectrum disorders. *Anthrozoös*, 30(2), 307-326.
- Cihlářová, K. (2019). *Role asistenčního psa u osob s poruchou autistického spektra* (Diplomová práce). Praha: Univerzita Karlova, Pdf.
- Davis, T., Scalzo, R., Butler, E., Stauffer, M., Farah, Y., Perez, S., . . . Coviello, L. (2015). Animal Assisted Interventions for Children with Autism Spectrum Disorder: A Systematic Review. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*, 50(3), 316-329. Retrieved November 4, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/24827513>.
- Fung, S., & Leung, A. S. (2014). Pilot Study Investigating the Role of Therapy Dogs in Facilitating Social Interaction among Children with Autism. *Journal of Contemporary Psychotherapy*, 44(4), 253–262. doi:10.1007/s10879-014-9274-z
- Galajdová, L., & Galajdová, Z. (2011). *Canisterapie. Pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál.
- Gillernová, I., Bidlová, E. (2005). *Sociální dovednosti učitele a možnosti jejich rozvíjení pomocí videotréninku interakcí*. Praha: Fakulta sociálních věd UK.
- Hallyburton, A., & Hinton, J. (2017). Canine-assisted therapies in autism: A systematic review of published studies relevant to recreational therapy. *Therapeutic Recreation Journal*, 51(2), 127-142.
- Hallyburton, A., & Hinton, J. (2017). Canine-assisted therapies in autism: A systematic review of published studies relevant to recreational therapy. *Therapeutic Recreation Journal*, 51(2), 127.
- Hrdlička, M., & Komárek, V. (2004). *Dětský autismus*. Praha: Portál.
- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů – 10. revize* (1992). Praha: ÚZIS. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/>.

Sams, M. J., Fortney, E. V., & Willenbring, S. (2006). Occupational therapy incorporating animals for children with autism: A pilot investigation. *American Journal of Occupational Therapy, 60*(3), 268-274.